

O'ZBEKISTONDA DINIY ERKINLIK: KONSTITUTSIYAVIY VA HUQUQIY ASOSLAR

Qodirova Dilzoda

FarDU talabasi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15194834>

Annotatsiya. Mazkur maqolada O'zbekiston Respublikasida diniy erkinlikning konstitutsiyaviy va huquqiy asoslari tahlil qilinadi. Diniy erkinlik tushunchasi, uning davlat siyosati va huquqiy-me'yoriy asoslari o'rganiladi. Shuningdek, O'zbekistonda diniy erkinlikni ta'minlash borasidagi islohotlar va xalqaro tajribalar bilan taqqoslash keltiriladi. Maqolada mavjud qonunchilik bazasi hamda diniy erkinlikni ta'minlashga qaratilgan huquqiy mexanizmlar muhokama qilinadi.

Kalit so'zlar. diniy erkinlik, Konstitutsiya, huquqiy asoslar, O'zbekiston, davlat siyosati, konfessiyalar, qonunchilik.

Diniy erkinlik har bir insonning asosiy huquqlaridan biri bo'lib, BMTning Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasida ham mustahkamlab qo'yilgan. O'zbekiston Respublikasida ham diniy erkinlik Konstitutsiya va tegishli qonunchilik me'yorlari bilan kafolatlangan. Mustaqillikdan so'ng O'zbekiston diniy erkinlikka oid siyosatini isloh qilib, turli konfessiyalarning tinch-totuv yashashiga imkon beradigan huquqiy bazani shakllantirdi. Ushbu maqolada mamlakatda diniy erkinlikning konstitutsiyaviy va huquqiy asoslari, amaldagi qonunchilik va xalqaro standartlarga mosligi tahlil qilinadi.

O'zbekistonda diniy erkinlikning konstitutsiyaviy asoslari. O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasida diniy erkinlik masalasi alohida o'rin tutadi. Xususan:

18-modda: Barcha fuqarolar teng huquqlarga ega va millati, dini, irqi, jinsi va boshqa jihatlariga ko'ra kamsitilish mumkin emas.

31-modda: Har bir fuqaro istalgan dinni tanlash yoki hech qanday dinga e'tiqod qilmaslik huquqiga ega.

61-modda: Din va davlat bir-biridan ajratilgan, davlat hech bir dinga afzallik bermaydi.

Bu normalar fuqarolarning vijdon erkinligini ta'minlaydi hamda davlatning diniy ishlarni boshqarishdagi neytralligini belgilaydi.

O'zbekistonda diniy erkinlikni ta'minlovchi qonunchilik asoslari. O'zbekiston diniy erkinlikni huquqiy jihatdan mustahkamlash uchun bir qator qonunlarni qabul qilgan. Muhim qonun hujjatlari orasida:

1. "Vijdon erkinligi va diniy tashkilotlar to'g'risida"gi Qonun (1998-yil, 2021-yilda yangi tahrirda qabul qilingan). Fuqarolarning diniy erkinligini

himoya qilish. Diniy tashkilotlarni ro'yxatdan o'tkazish tartibi. Diniy ta'lim va targ'ibot masalalarini tartibga solish.

2. "O'zbekiston Respublikasining Jinoyat Kodeksi". Diniy adovat qo'zg'ash va ekstremistik harakatlarga qarshi kurash choralari belgilaydi.

3. "Ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi kodeks". Ruxsatsiz diniy yig'ilishlar o'tkazish va noqonuniy diniy materiallar tarqatish uchun javobgarlikni belgilaydi.

4. Xalqaro huquqiy me'yorlarga muvofiqlik. O'zbekistonning diniy erkinlikka oid qonunchiligi BMT va YeXHT (Yevropada Xavfsizlik va Hamkorlik Tashkiloti) tomonidan belgilangan xalqaro standartlarga muvofiqlashtirilgan.

Diniy erkinlik va davlat siyosati. O'zbekiston diniy erkinlik sohasida huquqiy islohotlarni izchil amalga oshirmoqda. 2017-yildan boshlab Prezident Shavkat Mirziyoyev tashabbusi bilan diniy islohotlar kuchaytirildi:

2018-yilda "Vijdon erkinligi va diniy tashkilotlar to'g'risida"gi qonunga o'zgartirishlar kiritildi.

Diniy ekstremizmga qarshi kurash bo'yicha yangi strategiyalar ishlab chiqildi.

Qator diniy tashkilotlar qayta ro'yxatdan o'tkazildi, bu esa ularning erkin faoliyat yuritishini ta'minladi.

Diniy erkinlik va jamiyat. O'zbekistonda 130 dan ortiq millat va elatlar istiqomat qiladi, shuningdek, turli konfessiyalar ham faoliyat yuritmoqda. O'zbekistonda Musulmonlar idorasi, Pravoslav cherkovi, Katolik cherkovi, Protestant jamoalari, Yahudiy jamoalari kabi turli diniy tashkilotlar mavjud.

Biroq, diniy ekstremizm va noqonuniy targ'ibot xavfi saqlanib qolayotganligi sababli, hukumat diniy faoliyatga nisbatan nazoratni kuchaytirgan. Bu esa ayrim hollarda diniy erkinlikning cheklanishiga olib kelishi mumkinligi haqida xalqaro tashkilotlar tomonidan bildirgan tanqidlar ham mavjud.

Xulosa. O'zbekistonda diniy erkinlik konstitutsiyaviy va huquqiy jihatdan kafolatlangan bo'lsa-da, diniy faoliyat davlat tomonidan muayyan darajada tartibga solinadi. Mustaqillikdan keyingi davrda diniy erkinlikni ta'minlashga qaratilgan qator islohotlar amalga oshirilgan bo'lsa-da, qonunlarni yanada liberallashtirish bo'yicha muhokamalar davom etmoqda. Shu sababli, diniy erkinlik va davlat siyosati o'rtasidagi muvozanatni saqlash muhim masala bo'lib qolmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Abduqodirov B. O'zbekistonda diniy bag'rikenglik va huquqiy mexanizmlar. Toshkent, 2020.

2. BMT Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasi.
3. Buxorov J. Diniy tashkilotlar va ularning huquqiy maqomi. Toshkent, 2018.
4. Islom Karimov. O'zbekistonning o'z istiqlol va taraqqiyot yo'li. Toshkent, 1997.
5. Mirziyoyev Sh. M. Yangi O'zbekiston konsepsiyasi va diniy islohotlar. Toshkent, 2022.
6. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. 2023-yilgi tahrir.
7. O'zbekiston Respublikasining 'Vijdon erkinligi va diniy tashkilotlar to'g'risida'gi Qonuni (2021-yil).
8. O'zbekiston Respublikasining Jinoyat Kodeksi.
9. Qozoqboyev N. O'zbekistonda konfessiyalararo totuvlik. Toshkent, 2019.
10. Rahimov O. Diniy ekstremizmga qarshi kurashning huquqiy asoslari. Toshkent, 2021.
11. YeXHT. Markaziy Osiyoda diniy erkinlik va inson huquqlari. Vena, 2020.